

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo splošno
in za sadjarstvo.

Št. 20.

V Ljubljani. 31. oktobra 1888.

Letnik 1.

Deželna sadna razstava in vinska pokušnja v proslavo vladarske štiridesetletnice Nj. vel. presvetlega cesarja Frana Josipa I.

I.

Slavnostni dnevi, katere je priredila c. kr. kmetijska družba kranjska v proslavo vladarske štiridesetletnice presvetlega cesarja, ti so pri kraju, in s ponosom se sme družba ozirati na minule dneve deželne razstave. Kakor hitro bode vse udobljeno gradivo razvrščeno, in kakor hitro dobi naš z delom preobloženi urednik več časa, priobčevali bodemo v našem listu podrobna poročila o prekrasni razstavi. Gotovo pa nam bode mogoče uže v prihodnji številki navesti imena odlikovancev. Za danes sporočamo č. bralcem našega lista o slavnostnem otvorjenju razstave, katero je bilo 18. t. m.

Razstave slovesna otvoritev je določena bila za 11. uro dopoldne. K otvoritvi so povabljeni bili vsi civilni in vojaški dostojanstveniki, katerih je bilo ne navadno veliko število iz mesta in z dežele, na galeriji pa venec odličnih dam. Izmej dostojanstvenikov so bili navzoči: deželni predsednik baron Winkler, deželni glavar dr. Poklukar, feldmaršallajtnant pl Keil, knez in škof dr. Misia, deželnega sodišča predsednik Kočevar, župan Grasselli z mnogimi odborniki, trgovske zbornice predsednik J. Kušar, državni in deželni poslanci, deželni odborniki, mnogo častnikov, trgovcev, obrtnikov in razstavnikov, odborniki c. kr. kmetijske družbe in mnogo razstavnikov iz vseh krajev dežele kranjske, s kratka: bilo je zastopano obiloma jako odlično občinstvo.

Ob 11. uri pričela se je slavnost otvorjenja. Cesarski svetnik Murnik kot načelnik razstavnega odbora poudarjal je v svojem jako dobro sestavljenem slovenskem govoru današnjega dneva, današnje razstave pomen. Kakor se zvesto udani spominamo ob vsakem rojstnem in godovnem dne presvetlega cesarja našega, isto tako se ga in še veliko bolj sedaj ob izredni slavnosti štiridesetletnice Nj. veličastva, ki nam je naklonil toliko dobrot, in za čigar milostne vlade se je tudi c. kr. kmetijska družba kranjska toliko uspešno razvijala. V znak hvaležnosti svoje priredila je to razstavo v proslavo štiridesetletnega vladanja cesarja Frana Josipa, kateremu naj vsi navzočni zakličejo „Slava! Hoch!“ (Navdušeni slava- in hochklici, vojaška godba svira cesarsko himno).

Deželni predsednik baron Winkler je potem v primernem nemškem in slovenskem govoru omenjal zaslug c. kr. kmetijske družbe kranjske in svečanega povoda deželni sadni razstavi in potem razstavo proglasil za otvorjeno.

Ko je bil tako oficijalni del končan, ogledalo si je občinstvo prelepo in bogato razstavo, katere so je udeležilo 240 pomologov kranjskih, in v kateri je bilo zastopanih nad 5000 vrst raznih jabolk, hrušek, grozdja, sliv, orehov, lešnikov, dalje vsakovrstno sadno in vinsko žganje, dolenjska in vipavska vina, vsega veliko, vse lepo in jako okusno razvrščeno.

V plesni dvorani zastopani so bili razstavniki, ki so s svojim ovočjem obložili po eno celo mizo.

Na galeriji in postranskih prostorih pa so bili nameščeni razstavljalci z Notranjske, Gorenjske in Dolenjske. Povsod tako lepo ovočje, da človek ni vedel, kateremu naj bi bil dal prednost. Videti je bilo vsakovrstne kosmače, sočne in fine voščenske, gladke namiznike (tofelne), razne hruške, od navadne tepke do jako velike zimske maslenke in sploh vse pridelke, ki jih zmore umen sadjar.

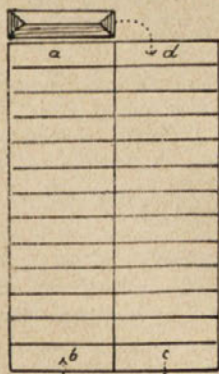
Jako zanimiv in poučen je bil oddelek; „Šolsko vrtnarstvo“, v katerem sta se najbolj odlikovala nadučitelja Ribnikar iz Logatca in Žirovnik iz Gorjan.

Na desno in levo pred vhodom v glavno dvorano bile so vinske pokušalnice, razvrščene po pokrajinah, in sicer: Krški okraj (g. Kočevar, Mokriška graščina, V. Pfeifer), Vipavska dolina (Kavčič, Mrcina, Erjavec, Vrtovec, Hladnik, Lavrenčič, Prhavec); razni dolenjski kraji (Boštanj, Raka, Metlika), Novomeški okraj (Grm, Langer, Zorko, Bojanc, Bajnof), graščina Krupa (Apfalterrn).

Globoko prekopavanje (rigolovanje) zemlje.

Prekopavanje sploh zboljšava zemljo: zemlja se zrahlja, prezračí ter postane vsled tega plodnejša. Plitvo prekopavanje ali „štihanje“ zemlje je redno delo vrtnarjevo, globoko prekopavanje ali rigolovanje je pa izvenredno opravilo in se šteje med zboljševalna ali melioracijska opravila. Globoko se prekopuje v tolikih in tolikih letih zelenjadni vrt, in vselej tist kos drevesnice,

ki se novič zasadi. Prekopava se jeseni. Površje pa naj ostane čez zimo neoparavnano, da lažje vplivajo na prekopano zemljo mraz, toplota, dež in sneg. Koplje naj se vsaj 50 cm globoko in po potrebi tudi globoče. Globokega prekopavanja ne bodeim obširno popisoval, saj znajo delaveci na kmetih to delo na ta ali ta način in tudi na šolskem vrtu ni nikdar posebno veliko tega opravila, vendar hočem ob kratkem popisati delo: Ob robu in sicer ob široki strani zemljišča, ki ga menimo prekopati, naredi se preko 40 cm širok in toliko globok jarek a (glej podoba 63.), kolikor je zemljo globoko prekopati. Tla se potem jarku še kolikor moči prekopljejo t. j. prerahljajo. Tik tega narejenega jarka prične se potem drug enako širok pas zemlje prekopavati, in sicer tako, da se z dobljeno zemljo zasipa poprej narejeni

Podoba 63.

jarek. Zgornja plast tega pasu pride torej na dno prej narejenega jarka, spodnja pa na vrh. Kadar je to zvršeno, zasut je prejšnji jarek, poleg njega pa je nastal drug. Tudi temu jarku se dno prerahlja, in potem tako dalje dela, da je ves kos rigolovan. Nazadnje se naredi jarek b , kateri se zaspe z zemljo, ki je ostala od prvega jarka. Na majhnih prostorih se hitro prenese zemlja prvega jarka v zadnji jarek, drugače je pa pri rigolovanju velikih prostorov. Da ni treba zemlje tako prenašati, razdeli se ves prostor po dolgem na dva dela, katera se posebe prekopujeta.

Kadar je prva polovica prekopana, začne se z drugo na tisti strani, na kateri se je pri prvi nehalo. Zemlja, ki se dobi iz prvega jarka *c* druge polovice rabi za nasipanje zadnjega jarka *b* prve polovice. Zadnji jarek druge polovice *d* se pa zaspe s poleg ležečo zemljo prvega jarka prve polovice *a*. Tako na jesen prekopani prostor počiva potem in se šele na spomlad poravna, če treba, tudi nekoliko zrahlja.

O vplivu drevesne podloge (divjaka) na žlahtno drevo.

Akoravno se je uže veliko pisalo o razmerji med podlogo in požlahtnjenim drevesom, vendar je o tej reči med sadjarji še veliko napačnih nazorov. Veliko sadjarjev na pr. še vedno misli, da vpliva sok v podlogi na dobroto sadu. Ako bi to res tako bilo, potem bi morala jabolka in hruške, ki so cepljene na lesnike, biti tudi grenkega okusa, kakeršen je sad od podloge; nadalje bi morale biti grenke hruške, ki so rasle na drevesu, ki je cepljeno na kutno, kajti kutna je tudi grenka; na divjo češpljo požlahtnjena marelica morala bi biti po tem takem kislo zagatnega okusa.

Podloga (divjak) in žlahtni les sta sicer zvezana, pa vendar sta po svojih notranjih lastnostih vedno dva različna dela. Kako je to mogoče pri tako tesni zvezni, tega do sedaj veda ni še mogla razložiti. Mi se torej ravnamo le po dejanstvu. Nekoliko utegne služiti v dokaz ta okoliščina, da postane podloga z mehkim lesom. to je, iz rahle lesne vlaknine, po cepljenji močnejša nego je žlahtno deblo; ako je podloga tanko vlaknasta in trdega lesa, pa zaostane v rašči na debelost proti žlahtnemu deblu. Vse to se pa tudi zgodi, če je žlahtno deblo bolj mehkega ali pa trdega lesa.

Mesto, kjer je bilo drevo požlahtnjeno, ostane vzlic skupnemu redilnemu soku vendar vedno mejna črta. Ako kedo o tem dvomi, posluži naj se dokaza z rdečo bukvijo. Najmlajši les rdeče bukve je namreč, kadar mu jeseni odpade listje, pa do časa, ko zopet drevo prične poganjati, vedno rdeč, les navadne bukve pa je zelenkasto rumen. Vzamemo li rdečo bukev, ki je bila požlahtnjena na navadno bukev, ter preiščemo požlahtnjeno mesto, najdemo, da jenja rdeči les natanko tam, kjer se prične podloga.

Divjak vpliva vse drugače, nego je možno razložiti iz kemijskih dogodkov v soku. Ako je sad špalirnega drevja večji in lepši, izvira iz tega, da je drevo v boljši zemlji in da je pravilno itd. Ako bi bilo mogoče z velikimi drevesci ravno tako ravnati, dobili bi ravno tako sadje.

Divjak vpliva tudi še drugače. Ako ima slabo raščo zaradi pomanjkanja globoko segajočih močnih korenin, kakor na pr. kutna, ivančkovo jabolko, ostane seveda drevo manjše in prične prej roditi. Na češpljevih podlogah požlahtnjene marelice ne zmrznejo tako hitro kakor na mandlih, ker podloga ne zmrzne. Breskova drevesa, ki so vsa žlahtnega lesa, torej tudi korenine, zmrznejo prav hitro, in treba je zaradi tega po zimi tudi deblo zavarovati.

Hranjenje jabolk čez zimo.

Ni ga pod našim podnebjem boljšega sadu od jabolka, zato nam pa mora biti tudi do tega, da obdržimo jabolka kolikor le mogoče dolgo časa, tem bolj, ker jim cena toliko bolj raste čim pozneje je uže po zimi. Mislimo, da ustrezemo našim bralcem, ako objavimo vse, kar je potrebno, da se ta sad obdrži dolgo.

Prvo, na kar je posebno gledati, je skrbno obiranje. Jabolko, katero je bilo udarjeno ali stisneno, rado gnije. Če je tako poškodovanje tudi navidezno le na koži, vendar je ranjenega tudi nekoliko mesa. Ranjeno meso, to je njegov sok, preide v kipenje, katero je začetek gnilobe. Gnilo jabolko prenese pa gnilobo na jabolko, katerega se dotika. Gnilo jabolko je podobno drožem v testu. Iz izkušnje vemo, da je težko dobiti ljudi, kateri s potrebno pazljivostjo obirajo jabolka. Obiranje jabolk je trudno in dolgočasno delo, tako da dostikrat premaga izkušnja, jablano otresti. Če jabolka tudi z drevesa padejo, ne da bi se otokla ob vejah, vendar se obtolčejo na tleh manj ali več, čes kar ni v začetku morebiti zapaziti. Vsled tega se včasih na jabolku nastale rane posuše, največkrat pa jabolko vendar začne gniti. Eno gnilo jabolko lahko naredi veliko škode. Na vsak način je najbolje, vsako kolikor si bodi poškodovano jabolko odstraniti od zdravih. Poškodovana jabolka se takoj porabijo, posušijo ali pa pokrmijo. Kar je pa zdravih jabolk, naj se pa dobro obrišejo ter potem shranijo na suh kraj.

Zdrava jabolka dragocenih sort, katera hočemo ohraniti dolgo časa, spravijo se v zaboje ali sode, med posamezna jabolka pa se natrese gips (mavec). Gips potegne na se vlažnost, zamaši zraku pot do jabolk, hrani jim duh in aromo ter vzdržuje enakomerno toploto. Jabolka strpe velik mráz, to je, če pride polagoma, ne hipoma. Vsaka hitra menjava toplotna naredi, da se raztrga jabolčno meso, in vsled tega gnije. Jabolka, dobro shranjena v gipsu, drže se dve leti in še več, ne da bi izgubila svojo dobro vonjavo in okus. Za en sod jabolk ne potrebuje se veliko gipsa, posebno če so jabolka velika; gips je najbolje dejati šele potem na jabolka, kadar je sod uže napolnjen. Če primerno in pazljivo pregiblujemo napolnjeni sod, spravimo gips v vse prostore med jabolka. Na ta način gre več jabolk v zaboj ali sod, nego pa če bi skladali gips in jabolka ob enem skupaj. Na dno in na vrh dene se plast gipsa, potem se pokrov pribije in vse skupaj spravi na hladen prostor. Da se jabolka dolgo ohranijo, treba je seveda, da je zaboj ali sod dober, brez razpok.

Namesto gipsa rabijo nekateri tudi pesek, ki tudi dobro hrani jabolka, čeravno ni tako neprodoren zraku kakor gips. Ravno tako se da koristno porabiti rezanica in igličevje. Papir slabo vodi toploto in je tudi zraku precej neprodoren, zato je včasih dobro posebno fine sorte zaviti v papir. Za domačo rabo zadostuje seveda star papir časniški itd., za kupčijo treba je pa uže belega papirja. Naj bodo jabolka kolikor si bodi dobro v zaboje shranjena, vedno je važno, da so na hladnem prostoru.

Raznotere vrtnarske reči.

Kako pridelovati lepo salato „endivijo“. Čez zimo pusti na vrtu nekaj endivijnih rastlin ter jih ob posebno hudem mrazu nekoliko zavaruj. Spomladi presadi te rastline, pa ne v bližino katere druge zelenjadi, ki cvete ob enem s salato. Kadar je seme dozorelo, shrani ga ter sej ravno sredi maja. Bolje je pa, če shraniš to seme za drugo leto ter vseješ staro. Endivijno seme je kaljivo celih deset let.

Kako ohraniti staro votlo drevo. Da ohraniš votlo drevo, ki je tudi rodovitno, napolni votlino z ilovico, ter jo namaži ob vnanji strani s katranom. Predno pa votlino napolniš, očisti jo. Posebno velike votline po starem drevju pa očisti in jih potem kar z navadno malto in opeko napolni in zazidaj. Vnanjo stran lahko namažeš z barvo, ki je podobna vnanji barvi debla.

Založba c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Odgovorni urednik Gustav Pirc.

Tisk J. Blaznikovih naslednikov.